

בעזהשי"ת

קונטרס

נועם התורה

פרשת כי תצא

לפתוח ולהלהיב הלבבות
לאהבה וליראה את ה'
מתוך שיחותיו של

מוריננו הגה"צ רבי נחמן בידרמן שליט"א

- גליון רמז -

ברוקלין ניו יארק יצ"ו - תשפ"ו לפ"ק

תוכן

בתחבולות תעשה לך מלחמה - במלחמת היצר הכתוב מדברא

האדם נידון 'באשר שהוא שם' גם כשיש לדון אותו על שם סופוו

כל הזכויות שמורות
להערות והארות: 718-259-5435

פרשת כי תצא

בתחבולות תעשה לך מלחמה - במלחמת היצר הכתוב מדבר

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה"א בידך ושבית שביו (כא, י). בס' שפתי צדיק (שופטים מו) הביא מה ששמע מפ"ק זקינו בעל חידושי הרי"ם זי"ע בשם רבו הרר"ב מפשיסחא זי"ע, כי בשנים קדמוניות שהיו ישראל עוסקים במלחמות בפועל היה הפירוש הפשוט על מלחמת גשמית, והרמז היה על מלחמת היצר, עתה שאין לישראל עסק מלחמות 'אזי הפירוש הפשוט הוא על מלחמות היצר', ע"כ. ויש לרמז בדברי רש"י לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע וכו', ואכן כשהתורה אמרה על 'אויבך' מי לנו אויב וצר הצורך יותר מהיצה"ר, וכמש"כ בחובת הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) שאם ידמה אדם לעצמו מיהו האויב הגדול ביותר שיש לו, ידע יצה"ר הוא אויב גדול יותר, שרוצה להפסידו משני עולמות עזה"ז ועזה"ב, ושבעה שמות יש לו ליצה"ר, רע, שונא וכו' (ע"י סוכה נב, א).

ומעתה שומה עלינו ללמוד מפסוקים הללו יסודי כללי המלחמה וטכסיסה, אשר בהם נוכל לעמוד איתן ולהילחם נגד היצר וחיילותיו, והכלל הראשון בזה, 'כי תצא למלחמה', שהאדם צריך לאזור כגיבור חלציו ולצאת למלחמה נגדו, ועצם המלחמה הוא הנצחון, כי לא ראי מלחמה זו כשאר מלחמות, שהצלחת המלחמות תלוי לפי ערך הנצחון, כי מלחמת היצר אינו תלוי בנצחון, אלא לפי ערך המלחמה התמידית, וזה גופא הנצחון, כי רצונו של היצר לייאש את האדם שלא ילחם עוד נגדו וכבר אין תקוה, וכשלוחם עדיין מראה לו שהוא חי וקיים כנגדו בעוז ותעצומות, ולכן מצינו שנקרא יעקב בשם ישראל, ע"ש 'כי שרית עם אלו' ואנשים ותוכל' (בראשית לב, כט) ולכאור' הו"ל לקוראו ע"ש 'ותוכל', שהצליח ויכל להילחם, ומדוע נקרא ע"ש פעולת המלחמה,

אלא כי באמת זהו תכלית הניצחון במלחמה נגד עשו הוא היצה"ר, להחזיק במלחמה תמידית כל עוד רוחו בקרבנו.

ובזה יש לפרש דברי המדרש (ויק"ר פ"ל, ב) אר"א משל לשנים שנכנסו אצל הדיין, ואין יודעים מי ניצח בדין, אלא מאן דנסיב בזיין בידיה אנן ידעין דהוא נצחייא, כך ישראל ואוה"ע באין ומקטרגים לפני הקב"ה בר"ה, ולית אנן ידעין מה נצח, אלא במה שישראל יוצאים ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישראל אינון נצחייא, עי"ש. ולכאור' צ"ב שהרי דרכו של עולם אינו כן, שמי שניצח בדין הוא יוצא מהדיין בלא כלי זיין, שהרי כבר ניצח עפ"י דין. ואדרבה שיניח הכלי זיין ואעפ"כ לא ירתע ולא יפחד זהו הוכחה שניצח בדין. אלא התירוצ' כנ"ל, שעצם המלחמה ביצר הוא הנצחון והנח"ר שעולה לרצון לפני הקב"ה שרצונו שנאבק ונלחם תמיד ועי"ז להתעלות מדרגא לדרגא, ואי"ז רצון השי"ת שננצח במלחמה באופן מוחלט, כי זהו עבודה השייך לצדיקים ולמלאכי עליון, משא"כ בעולם השפל הזה, ולכן כשמחזיק המנא קרבא בידו מראה בזה שהוא ממשיך ומחזיק כלי המלחמה בידו לעשות 'מלחמה לה' בעמלק מדור דור', ודין נצח, וזהו מאמר החסיד בחוה"ל (ס) שבתם מן המלחמה הקטנה התעתדו למלחמה הגדולה מלחמת היצר וחיילותיו.

וכשיתבונן האדם בזה לא יתרגש כלל מנפילה בעבורת ה', ואפי' שלפעמים יתגבר יצרו עליו וינצחו לא יפול רוחו בקרבנו, אלא תיכף ומיד יקום על עמדו וימשיך להילחם נגדו, וכה"א (תהלים כ, ט) 'המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד', ואנחנו לא נפלנו לא כתיב, אלא ואנחנו קמנו [אחר שנפלנו] ונתעודד, וזה כל החילוק בין ישראל לעמים, רק בענין הקימה והעידוד ולא בנפילה. וזהו כלל גדול בכל מלחמותיו של האדם בחיי חיותו.

ומסופר שלפני שנים רבות נהגו בצבא הרוסי, כאשר רצו ראשי הצבא לבחון את החיילים מי ראוי להעלותו לדרגה, ציוו עליהם לרכוב על סוס פרא [א ווילדער פערד], שהשתולל מאוד להפיל את הרוכב עליו, והחיילים ניסו בכל כוחם להחזיק בגבורה ולא ליפול

מהסוס, אך הסוס היה פראי מאוד ולא היה מי שעלה בידו להישאר על הסוס ולא ליפול ארצה. ואמנם זאת לא ידעו החיילים שהמבחן היה אחר הנפילה, שמי שנפל מהסוס ונשאר מושכב על הארץ חובש כאביו וחבלותיו שנחבל, אזי ידעו שאינו ראוי עדיין להתעלות בדרגות הצבא, אבל אם התחזק וחזר וקפץ בחיפזון על הסוס לרכוב עליו שנית, אזי ידעו נאמנה שבן איש חיל הוא וראוי הוא להעלותו בדרגה. וכן הדבר בעבודת ה', שצריך האדם להתחזק תמיד כאיש רוכב על הסוס שהוא היצה"ר הוא סוס פרא, וכל הרוכב עליו נופל, כי מי שאינו נופל בשום פנים, אין לו מקום בזה העולם, ורק צריך להתחזק ולהמשיך.

- ב -

עוד כלל גדול במלחמה 'ושבית שביו' כדאי' בספה"ק תולדות יעקב יוסף (בחוקות) בשם הבעש"ט הק', פי' ושבית שביו, שצריך ללמוד מיצה"ר עצמו כמו שהוא זריז במלאכתו להכשיל את האדם בעבירה כדי למלאות שליחותו ורצון השי"ת, כמו"כ יהיה האדם זריז מלאכתו מלשמוע היצה"ר ולעשות רצון קונו ית', ע"כ. ופסוק מפורש הוא 'מאויבי תחכמני', וממנו ניקח לעבוד את ה', ושבית שביו, ויש הרבה ללמוד ממנו איך שמתגבר לפתות בנ"א ואינו מרפה מהם, ואפי' מצדיקים גמורים אינו מרפה אע"פ שידוע שלרוב הרי הצדיק יתגבר עליו, ואז יהיה נפילה ושבירה ליצה"ר, אעפ"כ אינו נרתע ואינו מתייאש מלהכשילו, ותיכף קם ומנסה עוה"פ אולי עכשיו יצליח. ובפסוק גופא מורגש זאת, שהרי מי הם היוצאים למלחמה רק צדיקים גמורים שאין להם עבירות, ואפי' עבירה קלה כשיחה בין תפילה לתפילה, ואעפ"כ כשיוצא למלחמה מתגבר עליו היצר ומביאו לידי אשת יפ"ת, וי"ל דגם זהו כוונת חז"ל באומרם עה"פ 'בכל לבבך' בשני יצריך ביצה"ט וביצה"ר, דהיינו ללמוד ממנו.

ונכלל בזה גם הענין של 'דע את האויב', כי הנה צריך לדעת שבאמת בכל מלחמה אי אפשר להכניע את האויב אלא באמצעות ההבנה במה כוחו של האויב, וממה נובע כוחו הגדול ומה הם התכסיסים שבהם

הוא נלחם, כי אם אין יודעים את כוחו אי אפשר להלחם כנגדו, ואפי' מי שיתכונן הרבה למלחמה ויתגבר ויאזור חיל להלחם, אם אינו יודע את דרכי האויב ותכסיסיו עלול הוא להפסיד. וזה עיקר ההצלחה במלחמה לדעת את תכסיסיו של הצר הצורך, ולהתחכם בתחבולות כנגד אותם התכסיסים ולהתגבר עליהם, כמו שנאמר (משלי כד, ו) 'בתחבולות תעשה לך מלחמה', ועי'ז יש אפשרות להכניע אותו ולהביא עליו מפלה ע"ד 'ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו' (שמואל ב, כג, כא).

וע"ד משל פ"א יצאו אנשי צבא על עיר להלחם עליה, ונכנסו אל העיר מאות מאנשי הצבא, ונכנסו במהירות ללא שום מפריע, והתפלאו על הדבר שאין האויב נלחם ועוצר בעדם, כי לא שיערו בדעתם שיכבשו את העיר כל כך בנקל, אך אחר שכבר היו בתוך העיר, פתאום באו אלפים מן האויבים מאחריהם, והקיפו אותם והרגו בהם הרבה והיתר לקחו בשבי. וכל זה היה מפני שלא ידעו את תכסיס האויב, ואילו היו יודעים בכניסתם אל העיר שהאויבים אורבים להם מבחוץ וזוממים להקיף אותם מכל עבר, היו נזהרים ולא נכנסים אל העיר אלא מעט מעט בזהירות גדולה, ונלחמים כבר מתחילת כניסתם אל העיר.

ועי'ז הזהירנו תורה סוף פרשתן 'זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', לזכור מעשיו הרעים 'ואריבתו', כל' הרמב"ם (פ"ה מהל' מלכים ה"ה) לפרש מאה"כ 'אשר קרך' פי' שארב לך בדרך, והיינו שהיה מנסה במרמה לשבש דרכי המלחמה, כדי שלא יוכלו בני' להילחם כנגדו, וה' אורב להם בפתע פתאום, כדי שיפלו בידם בלא דעת את האויב, ומלחמת היצר ומלחמת עמלק היינו הך, וגלי לן קרא מרישא דפרשה לסיפא דפרשה, ומסיפא לרישא, 'ושבית שביו', שהאדם יתבונן לדעת דרכי האריבה של יצרו, ולב יודע מרת נפשו על איזה ענין בעבודת ה' היצר משקיע כוחות להפילו ולהכשילו, ובאיזה ענין צריך לתקן עצמו ולהילחם נגדו, ויש להמליץ בזה הפ' (במדבר כד, כ) 'ראשית' גוים עמלק שזה המלחמה בראשית הפרשה וגם 'אחריתו' של הפרשה, ושניהם 'עדי אובד' בב"א.

פרשת כי תצא

ה

- ג -

והעיקר העולה על כולנה בסוד ההצלחה במלחמה הוא 'ונתנו ה"א בידך', שהאדם ידע בוודאות ובנאמנות שיש לו הבטחה מהקב"ה שיתן האויב בידו וינצחו, וכבר הובטחנו מפי הקב"ה 'לפתח חטאת רובץ וגו' ואתה תמשל בו', אם תרצה תתגבר עליו (בראשית ד, ז וברש"י שם) ורק צריך לעשות איתערותא דלתתא ולצאת למלחמה עם רצון אמיתי ובלא שום ספיקות, כי אם מסתפק בדבר והוא ירא ורך הלבב ילך וישוב לבית, כי עצם ההליכה למלחמה עם ספיקות של נצחון זהו הסיבה הראשונה להיכשל ולא לנצח, וכ"ה במלחמה גשמית, שהדרך הוא להלביש את החיילים היוצאים למלחמה במלבושים נאים ומכובדים ומרוממים את רוחם ונפשם בכמה אופנים, וכך הם יוצאים מתוך בטחון חזק בנצחונם, וזה סוד ההצלחה, וכ"ש במלחמה הרוחנית שצריך לצאת מתוך שמחה ובטחון בנצחוננו, וע"ז תיקנו חז"ל מטבע ברכה 'אזור ישראל בגבורה', דקאי על החגורה שמפסיק בין לבו לערוה, שזה מלבוש מיוחד לישראל, ונמצא לפי"ז שע"י החגורה מתגבר על יצרו ועל כל ערוה, (עי' ב"ח סי' מו) וכיון שכן הרי א' שיש לו ספק בגבורתו נגד היצר צריך לעשות שאילת חכם אם יכול לברך ברכה זו, דספק ברכות להקל.

- ד -

ועוד כח נוסף להצליח במלחמה הוא כח השבת קודש הנרמז במאמר 'ושבת' שבינו, שע"י השביתה בשבת יש כח הקדושה כנגד עמלק, כי במצוות מחיית עמלק נאמר 'מחה אמחה מתחת השמים', ונזכר בתוה"ק ב' פעמים 'מתחת השמים', הכוונה בעולם הזה, כי כח הטומאה והיצה"ר הוא רק בעוה"ז שיש מציאות של בחירה, אבל שבת קודש שהוא אור למעלה מן השמים 'מעין עולם הבא יום שבת מנוחה', והאור הנפלא הזה יורד בשבת מן השמים אל העולם הזה, ואור זה נתן בנו כח לבטל את הכח של עמלק, ולמחות את שמו מתחת השמים.

ובזה יובן מה שאחז"ל (פרקי דרבי אליעזר פמ"ג) אמרו ישראל למשה רבינו ע"ה, כתוב א' אומר 'זכור את יום השבת לקדשו', וכתוב א' 'אומר זכור את אשר עשה לך עמלק', כיצד יתקיימו שניהם. אמר להם משה

זה [השבת] לקדשו ולענגו, וזה [עמלק] לאבדו ולהוממו ע"כ. ומתוך השאלה ששאלו בנ"י כיצד יתקיימו שניהם, משמע שיש שייכות א' לשניהם, וההסבר הוא כנ"ל, כי בזמן שאדם מקדש את השבת בקידוש ועונג שבת בלבד, הוא כבר ממשיך עליו קדושה העליונה אשר בשמים ממעל, 'מעין עולם הבא', ובזה מאבד ומוחה את עמלק, אשר כוחו הוא רק מתחת השמים, לאבדו ולהוממו.

וזה מרומז בפסוק 'והיה בהניח ה' אלקיך לך' כלומר בשבת קודש שיש לאדם מנוחה, 'והיה ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגוזך ומן העבודה הקשה' (ישעי' יד, ג) ואיתא בזה"ק (ח"א מה). שפסוק זה נדרש על השבת קודש, שביום השבת יש לאדם מנוחה מהעצבון והרגוז והעבודה הקשה, ועמלק הוא רוגז, כדאי' במדרש (שמו"ר פ' בשלח פכ"ו) עה"פ ויבוא עמלק - הה"ד 'לא שלותי ולא שקטתי ויבוא רוגז', ובשבת קודש יש מנוחת הנפש ומנוחת הנשמה מכל רוגז, ואדם יכול להתחזק ולזכור את כל מה שהוא צריך לזכור כראוי, ועל כן שבת קודש הוא הזמן הראוי ביותר למחיית עמלק.

ובחתם סופר (סוף פ' בשלח) איתא דמלחמת עמלק בשבת הי', כי יום מלחמת עמלק היה יום לפני ביאתן למדבר סיני, כמש"נ 'ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני', ולפי"ז אם יום ביאתן למדבר סיני הי' ביום א' כמבואר בשבת (פז, ב) הי' מלחמת עמלק ביום השבת, ע"ש. ולכן אמרו בגמ' (שבת קיט, ב) א"ר יהודה אמר רב, אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון, שנאמר 'ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו', וכתוב בתרי' 'ויבוא עמלק', ומזה מוכח דשמירת שבת מאבד ומשמיד כוחו דעמלק, דמדה טובה מרובה וכן"ל. (וע"ע מה שהבאנו עוד בתכסיסי המלחמה בפ' לך ובפ' וישלח, ממה שלימדונו וכבשו לנו הדרך אבותינו אברהם ויעקב).

האדם נידון 'באשר שהוא שם' גם כשיש לדון אותו על שם סופו
ברין בן סורר ומורה, מבואר בגמ' (סנהדרין עא, ב) והובא ברש"י שהוא
נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון

אביו וכו', ועומד ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב. והקשו המפרשים (טור עה"ת, חזקוני ועוד) דמ"ש הכא שנהרג ע"ש סופו, ובישמעאל מצינו שהוא נידון כפי מה שהוא עכשיו, כמו שפירש"י עה"פ 'באשר הוא שם' (בראשית כא, יז) שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבש"ע מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא, אתה מעלה לו באר, והוא משיבם, עכשיו מה הוא, צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם לפי מעשים של עכשיו אני דנו, ולא לפי מה שעתיד לעשות, וזהו 'באשר הוא שם', הרי שאין דנים ע"ש סופו.

ובשפתי חכמים מתרץ באופן א', דבישמעאל הוי נידון בבי"ד של מעלה ואין הם דנים ע"ש סופו, אבל בי"ד של מטה מצוה עליהם לדון הרשעים ע"ש סופו, ע"כ. אמנם צ"ב בזה דלכאוו' כלפי לייא, דאדרבה בי"ד של מעלה הרי כלפי שמיא גליא מה יהא בסופו, ויש להם לדון גם ע"ז, משא"כ בי"ד של מטה קי"ל (סנהדרין ו, ב) דאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות, ואין לו לדון ע"ש סופו, רק כפי מה שהוא עכשיו, ובפרט שאינו יודע בהכרח מה יהא בסופו.

אבל הנראה לתרץ באופן א' (וכ"ה בשפ"ח ובחזקוני שם) דאליבא דאמת גם בבן סורר רואים אותו באשר הוא שם, כפי מה שהוא עכשיו, עכשיו הוא כבר רשע והתחיל באותה עבירה ממה שעתיד להיות בסופו, ולכן אחז"ל שצריך לדונו ע"ש סופו, כי התחלה זו שרואים עכשיו בודאי יביאנו לידי סופו, ומוטב שימות זכאי, משא"כ גבי ישמעאל שעכשיו הוא עדיין צדיק לגבי אותה עבירה שימית את ישראל בצמא, ובפרט במצב שהיה נמצא בו ששכב כאבן דומם, והיה גוסס למיתה, ועכשיו אין בכוחו לעשות מאומה, ולכן נידון 'באשר הוא שם'.

א. ודוגמא לזה היתה מדרגתו הרמה דאהבת ישראל של הרה"ק הרר"ד מלעלוב זי"ע כמסופר שהי' בעל עבירה גדול בעיר לעלוב, שפ"א תפסוהו בעת קלקלתו, ובני העיר רדפו אחריו לתפסו, וברח לנפשו ונכנס לביתו של הרר"ד מלעלוב זי"ע, כי ידע ששם לא יעשו לו מאומה, וכשנכנס לשם הרגיעו הרר"ד והאכילו והשקוהו, ולתמיהת בני העיר, מדוע הוא מקרבו כ"כ, השיבם הרי כשהוא נמצא בתוך ביתו אינו חוטא, ובאותה שעה אינו בעל עבירה, וצריך לקרבו ולסעדו.

ולענייננו, הזמן גרמא בימים אלו לעורר ענין באשר הוא שם עפי"מ שדיבר בקדשו זקיה"ק הרה"ק הרדצ"ש מלעלוב זי"ע, שביאר ענין הקריאה שקוראים ביום א' דר"ה, היא פרשת הגר וישמעאל, ותעו במדבר וצמאו למים, וישמעאל בכה וריחמו עליו מן השמים ונעשה להם נס. וצריך להבין מה ענין קריאה זו לר"ה, דבשלמא פרשת עקדת יצחק שקוראים בתורה ביום שני של ר"ה, מובן היטב שמתאים לקרא בר"ה כדי לעורר רחמי שמים, אבל מה ענין קריאת פרשת הגר וישמעאל. ואף אמנם שהפסוק הראשון של הקריאה 'וה' פקד את שרה', שייך שפיר לר"ה מפני שבר"ה נפקדה שרה, אבל מה ענין כל הפרשה לר"ה, ואדרבה לכאור' נראה כדבר שאין רוצים להזכיר בר"ה ענין צערו של ישמעאל והרחמים שריחמו עליו מן השמים, והמלאך בירך אותו בברכות, והרי למרבה מכאובינו בני ישמעאל ימ"ש מצירים לנו עד היום הזה. וביאר בקדשו שכל הקריאה הוא משום פסוק זה, ובזה אנו מעוררים את הקל וחומר בן בנו של קל וחומר, בן הגבירה מבן השפחה, הנה את הרוצח המתועב והשפל הצלת מחמת 'באשר הוא שם', אם כן בניך היקרים 'דיינע אידישע הייליגע קינדערלעך', אשר עומדים לפניך באימה וביראה ומצפים לישועה, מה הם מבקשים? כל מה שהם רוצים זה מעט ישוב הדעת ומנוחה! קל וחומר שבודאי תרחם עליהם ותציל אותם 'באשר הוא שם' ותקבל כל תפלותיהם ברחמים וברצון.

ואשר ע"כ יש לכל אחד באשר הוא שם להתעורר בהכנה דרבה לקראת יום ראש השנה, כדי שעכ"פ ביום זה יהיה במצב של אותה שעה הוא צדיק וכשר, ואז אפי' דכלפי שמיא גליא מה יהיה בסופו אחרי ר"ה, אבל אם הוא עכשיו טוב און צוגעשטעלט, ועומד בביהמ"ד מתוך תשובה אמיתית בחרטה על העבר וקבלה על העתיד, הרי הוא נידון כעת לפי מצבו עתה לפרנסה טובה וגזירות טובות לאלתר לחיים טובים ולשלום בתוך כל ישראל, אכ"ר.